

Swedish Match om kritiken:

Forskningen om tobaken blir lidande

»I den politiska korrekthetens namn säger nu den ena forskningsinstitutionen efter den andra att man inte accepterar forskningsanslag från tobaksindustrin. Hellre mindre forskning med andra ord, mindre kunskap och mer godtycke.« Det skriver Bo Aulin, informationsansvarig hos Swedish Match, om kritiken mot tobaksindustrin (Läkartidningen 24/2002, sidorna 2721-2, 2726-8, 2756-62).

BO AULIN
direktör, Swedish Match
bo.aulin@swedishmatch.com

■ När rapporterna om rökningens hälsovådlighet blev allt mer vanliga på 1950-talet inrättades Tobaksbolagets Medicinska Expertråd på inrådan och i medverkan av dåvarande Medicinalstyrelsen. I rådet kom att ingå landets främsta medicinska expertis med bland andra flera nobelpristagare.

Syftet var då och är alltfört att stödja den vetenskapliga forskningen beträffande tobaksbrukets hälsokonsekvenser, dvs att öka vår kunskap. Det är det ansvarsfulla sättet på vilket samhället, inklusive dåvarande Tobaksbolaget, reagerade på den växande insikten om de hälsorisker som tobaksbruk medför. Hart när all tobaksmedicinsk forskning i Sverige har sedan rådets tillkomst till någon del finansierats via Medicinska Expertrådet. Rådet är fristående och bedömer forskarinitierade projekt på strängt vetenskaplig grund. För närvarande är anslagsramen 4 miljoner kr per år.

Också i alla sina göranden och låtanden i övrigt har tidigare Tobaksbolaget och sedan Swedish Match verkat för att fakta kommer fram på bordet, men inte bara vissa fakta utan alla fakta. Bolagen har aldrig strävat efter att dölja eller förtiga, men har heller inte tvekat att reagera mot falska, ogrundade, överdrivna eller vilseledande påståenden beträffande bolagen eller dess produkter.

Artiklarna i Läkartidningen

I ett antal artiklar i Läkartidningen, skickligt maskerade till saklighet, nästan vetenskaplighet, med fotnötter och referenser, har industrins engagemang i fråga om samhällsinsatser mot tobaksbruk och de fakta dessa insatser grundas på kritiserats. En bärande tanke synes vara att detta engagemang alltid öppet ska redovisas. När sedan så sker, såsom beträffande Medicinska Expertrådet, kritiserar detta förfarande som ett billigt

knep av industrin att försöka köpa sig prestige, något som med alla medel måste motverkas, eftersom industrin per definition ska anses som ond. Om den onde gör gott ska det ändå anses som ont för att inte störa den grundläggande tesen.

Sanningen blir lidande

Såvitt jag förstår riktas inte kritiken mot kvaliteten vare sig på den forskning som bedrivits med stöd från Medicinska Expertrådet eller på rådets verksamhet, inte ens mot ledamöternas eller forskarnas oberoende, utan blott och bart mot att Tobaksbolagets arvtagare Swedish Match (som övertagit ansvaret för finansieringen) kan antas komma i åtnjutande av ökad trovärdighet genom rådets förekomst.

I den politiska korrekthetens namn säger nu den ena forskningsinstitutionen efter den andra att man inte accepterar forskningsanslag från tobaksindustrin. Hellre mindre forskning med andra ord, mindre kunskap och mer godtycke.

För vår del kan vi bara beklaga. Vill man inte ha våra pengar kan vi inte tvinga någon. Det är forskningen och sanningen som blir lidande.

Men, vi beklagar som sagt. Vi beklagar därför att det här inte är en lek. Vi beklagar därför att det är människors liv och hälsa det är fråga om.

Snus räddar liv

Som första land i världen har vi i Sverige lyckats nedbringa rökningen till mindre än 20 procent av den vuxna befolkningen. Vi närmar oss i rask takt 15 procent. Vi har också lägre förekomst av tobaksrelaterade sjukdomar i Sverige, och risken att dö i en tobaksrelaterad sjukdom bedöms vara lägre här än någon annanstans.

Ändå använder svensken tobak i lika stor utsträckning som andra folk. Men vi röker inte. Vi snusar istället. Snusets relativa hälsofördel visavi cigaretter torde vara oomtvistad. Den ena studien efter den andra styrker detta. Cirka hälften av

alla snusare är före detta rökare. Med andra ord: Snus räddar liv.

Detta s k Swedish Experience är något som uppmärksammats i internationella folkhälsokretsar. Allt fler experter i andra länder med ett sant och verkligt intresse för människors hälsa ser med nyfikenhet, öppenhet och intresse på det svenska snuset och dess möjligheter att utvecklas till en positiv faktor också i andra länder. De kontaktar oss. De pratar med oss. De tar del av våra erfarenheter och kunskaper. Fördomsfritt.

Det skrämmer dem här hemma vars enda eftersträvarvärda mål är en tobaksfri värld. För dem som envist håller fast vid den brutala »quit-or-die-strategin« utgör detta ett hot. Ett hot som måste avvärjas.

Vill avskärma oss från samhället

Genom att misskreditera Swedish Match vill man avskärma bolaget från allt samarbete med samhället i övrigt, såväl vetenskapligt som politiskt, och sätta stopp för den utveckling som brukar kallas »harm reduction«.

Och trots alla vetenskapliga studier som med all önskvärd tydlighet visat att det inte finns anledning att anta att snusbruk ökar cancerrisken numlar man om cancerogena ämnen i snuset och säger att det är alldeles för tidigt att frikänna snuset. »Vi vet alldeles för lite om snusets hälsokonsekvenser, det behövs mycket mer forskning på området«, brukar det heta.

»OK«, säger vi. »Här är pengarna, gå och forska.« Men icke. Samma mörkermän som brukar kräva mer forskning om snuset ser nu till att denna inte kommer till stånd. På så sätt kan man fortsätta att säga att »det är alldeles för tidigt att frikänna snuset, det behövs mycket mer forskning på området«.

Under tiden dör människor. I onödan.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna. •

Följande sidor:

Repliker från Mats Lambe och Göran Boëthius samt Göran Pershagen.

Replik 1:

Tobaksindustrin avslöjas av sina egna dokument

Mot bakgrund av de nu offentliga dokumenten från tobaksindustrin är det minst sagt häpnadsväckande att Bo Aulin försöker hävda att tobaksbolagen aldrig försökt dölja eller förtiga fakta, skriver Mats Lambe och Göran Boëthius.

MATS LAMBE

docent, institutionen för medicinsk epidemiologi, Karolinska institutet
mats.lambe@mep.ki.se

GÖRAN BOËTHIUS

docent, överläkare, tobakspreventiva enheten, Östersunds sjukhus
goran.boethius@jll.se

II I förorättad ton menar Bo Aulin att Swedish Match är ett missförstått företag. Han kan inte förstå varför forskningsinstitut i Sverige och utomlands redan bestämt eller överväger att inte längre ta emot forskningspengar från tobaksindustrin.

Ett tungt bidragande skäl till denna utveckling är de avslöjanden de nu offentliga tobaksindustridokumenterna givit om branschens övergripande strategier. Mot bakgrund av detta är det minst sagt häpnadsväckande att Aulin försöker hävda att tobaksbolagen aldrig eftersträvat att dölja eller förtiga fakta.

Svarar inte på kritiken

Betecknande för Aulins inlägg är att han inte går i svaromål i sakfrågan, dvs de uppgifter vi tagit fram om Swedish Matches agerande under 1990-talet. Medan Swedish Match med ena handen – under egna baner och fanfarer – finansierat tobaksforskning har man med den andra handen i tysthet tillsammans med andra tobaksföretag bland annat motarbetat lagförslag ämnade att minska rökningen, diskuterat stämningar mot för industrin obekväma beslut och medverkat vid finansieringen av konsulter med uppdrag att kritisera andra vetenskapsmäns fynd om tobakens ohälsoeffekter.

Även om Aulin inte gillar det kommer granskningen av tobaksindustridokumenterna att fortsätta, ett arbete som ansetts så viktigt som ett led i samhällets kontrollåtgärder att National Cancer Institute i USA avsatt speciella medel för att finansiera fortsatta undersökningar.

För att understryka tobaksdokumentens informationsvärde vill vi åter uppmärksamma Läkartidningens läsekrets

på Philip Morris-dokument nr 2028359952 (tillgängligt via hemsidan: www.pm.docs.com).

Dokumentet beskriver ett möte mellan Bo Aulin och Tom Kass, båda från Swedish Match, och representanter för Philip Morris den 25 januari 1993. En av diskussionspunkterna rörde det hot företagen upplevde genom den amerikanska miljömyndigheten EPAs slutsats att ingredienser i sidorök från cigaretter var karcinogena. Något Bo Aulin och kolleger insåg kunde få katastrofala följder genom minskad acceptans för rökning och försämrade försäljningsutsikter.

Aulin/Kass uppmanade därför sina amerikanska kolleger att stämna miljömyndigheten och erbjöd sig bidra till kostnaderna: »You have to challenge EPA in the US, if needed in the court of law. Sue them! Take them to court and make them defend their conclusions. We can't sue them in Sweden, otherwise we would.«

Swedish Matches förmenta folkhälsopatos

Aulin går med ett förment »folkhälsopatos« till anfall mot oss »mörkermän« som han menar inte vill ha någon forskning och inte okritiskt vill acceptera hans teser om det »livräddande« snuset.

För det första, tobaksindustrins primära intresse aldrig har varit folks hälsa och liv, det har varit och förblir att skapa beroende kunder och ekonomisk vinst för sina ägare. För det andra, vi är övertygade om att den ökade insikt som forskningsinstitutionerna börjar få om tobaksindustrins sanna karaktär kommer att främja diskussioner om alternativa finansieringskällor för den forskning som naturligtvis behövs, inte minst om snusningens långtidseffekter.

För det tredje, Swedish Matches PR-kampanj för svenskt snus baserar sig på ett obekräftat påstående, nämligen att låga prevalenssiffror för rökning bäst uppnås med snus som alternativt medel.

Hög medvetenhet bättre än snus

Sverige har idag en sett i internationellt perspektiv låg andel rökare. En kraftig

nedgång har setts även bland svenska kvinnor, hos vilka snus användning är ovanlig. Likaledes har andelen rökare minskat mycket kraftigt i andra regioner i världen. De amerikanska delstaterna Kalifornien och Massachusetts ligger t ex under eller i nivå med Sveriges siffror. Inte heller där är snusning utbredd.

I dessa stater finns däremot en hög allmän medvetenhet om tobakens skadeverkningar som sedan 1990-talet föranlett mycket stora investeringar i en bred tobakspreventiv strategi. En del av denna är att öka medvetenheten om tobaksindustrins agerande.

Vår artikel ska ses som en del i en sådan strategi. Artikelnen är därför nyttig läsning också för dem som i dag tar lätt på tillverkarens marknadsföring av snus. Allt talar för att Swedish Match även fortsättningsvis kommer att utnyttja osäkerheten vad gäller kunskap i snusfrågan för att nå sitt mål: ett bibehållet och helst ökat nikotinberoende och därmed ökade förtjänster.

Samhällets ansvar

Vår kritik riktar sig indirekt också mot det samhälle som reagerat så trögt i tobaksfrågan. Detta har varit möjligt i ett samhälle där våra ledare – såväl politiska, administrativa som medicinska – med få undantag inte haft vilja, mod eller ork att ta konsekvenserna av all den kunskap som i ökande takt presenterats för dem.

Vi vill inte ha ett samhälle där Finansdepartementet ser tobak som vilken handelsvara som helst, där det trots 18-årsgräns fortfarande är möjligt för underåriga att köpa tobaksvaror, där landstingen inte investerar tillräckligt i det lokala avvänjningsstöd som rökare och snusare har rätt att kräva, där serveringspersonal ännu ett par år ska behöva stå ut med en arbetsmiljö som ingen annan skulle acceptera.

Samhällets bristande förmåga att hantera en av våra allvarligaste folkhälsofrågor – inkluderande markering av gränser för tobaksindustrins agerande – är en central uppgift att tackla. Nu.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna. •

Replik 2:

Snusets hälsorisker ofullständigt kända

Tobaksindustrin har i själva verket på ett cyniskt sätt förnekat fakta om hälsorisker knutna till först rökning, därefter passiv rökning och nu senast snusning, framhåller Göran Pershagen.

GÖRAN PERSHAGEN
professor, överläkare, Karolinska institutet, Stockholms läns landsting
Goran.Pershagen@imm.ki.se

II Det finns anledning att kommentera en del av de påståenden som görs av Bo Aulin i genmälet till artiklarna om tobaksindustrin i Läkartidningen.

Aulin ömmar för tobaksforskningen. Han beklagar att man inte längre vill ta emot industrins pengar »därför att det är människors liv och hälsa det är fråga om«. Omtanken om människors hälsa klingar ihåligt mot bakgrund av att rökning enbart i vårt land orsakat flera hundra tusen människors för tidiga död och långt fler lidande och besvär.

Om Aulin är genuint intresserad av tobaksforskning, och härvid även företräder Swedish Match, bör bolaget inte motsätta sig kraftigt ökade forsknings-

anslag, t ex genom en särskild skatt på tobaksvaror, som via öronmärkning kanaliseras till en statlig forskningsfond.

I synnerhet fordras forskning kring den ökade sociala snedrekryteringen av rökare och hur preventionsarbetet ska lyckas även bland lågutbildade. Vidare har Sverige ett särskilt ansvar för forskning kring snusets hälsorisker mot bakgrund av det stora antalet snusare.

Öppenhet kring industrins lobbyarbete?

Aulin berömmar industrin för öppenhet i fråga om stöd till tobaksforskningen. I konsekvens med detta bör han rimligen även verka för öppenhet från Swedish Match då det gäller stöd till konsulter (t ex inom läkarkåren) och lobbyarbete, direkt eller via mellanhänder. Ett aktuellt område rör lagstiftning om rökning på restauranger, där en ökad klarhet om tobaksindustrins aktioner säkerligen

skulle påverka hanteringen av frågan liksom allmänhetens attityder.

Det är givetvis rent nonsens att, som Aulin påstår, tobaksbolagen verkat för att alla fakta ska komma fram. I själva verket har tobaksindustrin på ett cyniskt sätt förnekat fakta om hälsorisker knutna till först rökning, därefter passiv rökning och nu snusning.

Snus som möjlig inkörsport

Sannolikt mot bakgrund av att snus är en dominerande produkt för Swedish Match propagerar Aulin för ökad snusning. Det finns anledning till en mer nyanserad inställning. Snusning ger ett minst lika starkt nikotinberoende som rökning.

Likaväl som snusning kan ersätta rökning finns möjlighet att snusning tjänar som inkörsport till rökning. Snusning är med stor sannolikhet mindre farligt än rökning (vad är inte det?), men hälsoriskerna är ännu bristfälligt klarlagda.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna. •

Kostar fetman och dess följsjukdomar 2 eller 8 procent av sjukvårdens budget?

Hur mycket »kostar« fetman hälso- och sjukvården, 2 eller 8 procent? Bristen på samstämmighet minskar vår trovärdighet i dialogen med sjukvårdspolitikerna och försvårar preventiva insatser, framhåller Melcher Falkenberg, som läst nätversionen av SBU:s fetmarapport.

MELCHER FALKENBERG
docent, specialist i allmänmedicin, Kungsgatans vårdcentral, Linköping, Hälsouniversitetet, Linköping
melcher@melcher.nu

II I den nyligen lanserade nätversionen (den slutliga tryckningen är utlovad till efter sommaren) »Fetma – problem och åtgärder«, Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU), sammanfattning och slutsatser (www.sbu.se), anför ekonomiska aspekter på fetma och dess följsjukdomar:

»En samlad bedömning av internationella studier av kostnader för fetma och följsjukdomar till fetma pekar på att de direkta sjukvårdskostnaderna kan utgöra

omkring 2 procent av de totala utgifterna för hälso- och sjukvård. Detta motsvarar en kostnad på cirka 3 miljarder kronor per år i Sverige. Därtill kommer indirekta kostnader p g a sjukfrånvaro och förtidspensioner som är minst lika höga som de direkta sjukvårdskostnaderna.« Vad ligger till grund för den nu marknadsförda lågt värderade kostnaden?

Fetmaexpertis och läkemedelsföretag har de senaste åren angett att 6 till 8 procent av sjukvårdskostnaderna är att hänföra till fetman och dess följsjukdomar. Vi blir inte trovärdiga i dialogen med sjukvårdspolitikerna om siffror från 2 till 8 procent används. Upp till bevis för denna låga, konservativa procent-sats!

Är det så illa att SBU inte ser fetman som orsak till de mycket kostnadskrävande följsjukdomar såsom till exempel hjärtinfarkt, knäartros och diabetes typ-2 [1]? Om primärpreventiva åtgärder ska få fäste i vårt samhället är det likaså värdefullt om användarna av den högre procentsatsen bevisbaserar den samma. Tilläggas skall att i nätversionen av SBU-rapporten står angivet »Alla detaljer i denna rapport har ännu inte helt kontrollerats. Det är därför möjligt att en eller annan ändring kan komma att göras inför den slutliga tryckningen.«

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Referens

1. Falkenberg M, Vikinge L. Vårdetiska aspekter på mötet med den feta patienten: varför ser vi inte fetman? Läkartidningen 2002;99:2429-30.

*

SBU svarar i ett kommande nr. *red*